
TANULMÁNY

SIMONFFY ANDRÁS

Így hinni...

Arcképvázlat Gerelyes Endréről

Ne feledjük: a sodró lendületű hatvanas években járunk, a háború után felnőtt ifjúság nagy magáratalálásának évtizedében. Ez a nemvárt (és máig feldolgozatlan) világielenség a maga sajátos módján felpezsdíti a fiatal magyar értelmiség életét is. Oldódik az 1956-os sokk, ezek a gazdasági, kulturális nyitások első éveit, *Antonioni*, *Fellini*, később *Bergman* jelrendszerének megértése, a világ irodalmának szinte naprakész megismerése válik igénnyé, jönnek *Wajda* filmjei, a francia újhullám filmművészetben és irodalomban, *Jevtusenko* és *Voznyeszenszkij* a mai szovjet irodalomra terelik a figyelmet. Itthon indul az *Új Írás*, műhely válik az *Egyetemi Színpadból*, *Illések* félillegálisan ugyan, de betörnek a beatzenével, s később sikerrel megmagyarítják azt. Üldözendőtől eltűrhetővé válik a hosszúhaj-divat, a farmer trapperjogot nyer, szűz leánykák harmatos kebelén megjelennek az első feliratos trikók a hippimozgalom triviálissá tett felszólításaival, s mert a leánykák nem tudnak angolul, döbenten értesülnek arról, hogy mire szólítják fel felirataikkal az angolul tudókat – ha még nem késő. Mondhatni: mindez a felszín, nyugatmajmolás, mindcsek a jelenségek azonban együtt a 62-es karibi válságot is átvészelt világ felnőtt ifjúságának nagy pillanata: véget ért a hidegháború, Szabad észrevennünk, hogy a másik is ember, s mint ilyennek, gondolatai lehetnek. És egyáltalán: teret kér, követel az ifjúság. Hiszen felnőtt, szokásait, ideáit saját maga kívánja kialakítani. A szülők első nagy megrendülése: koedukálják az iskolákat, kialakul a házibulik rendszere (jobb híján) a nagyobb lakásokban, a szocialista erkölcs fedőnév alatt visszakalauzolt viktoriánus ideálok meginognak. Mintha Hiroshima atomfelhője végleg elszállt volna a fejünk felől, mintha legyőzhetné a fiatalok természetes életöztönc, családalapító, utódokat nevelő szándéka. (Emlékszik még valaki az ötvenes évek *Özönvíz előtt* című francia filmjére? Az atompánik első művészi feldolgozására?) Albérletekben köttetnek házasságok (a Gerelyesé is), autóstoposokkal telnek meg Közép-Európa országútszéleit, lengyelek alszanak a lépcsőházban, és ötven zlotyból két hétig lehet sielni Zakopane fölött, ha barátokra lel az ember.

Nyugaton és Keleten egyazon évben ér majd véget ez a forrongás: 1968-ban. A világ szigorú rendje helyreáll. Az amatőr lelkesedésből Nyugaton pozíciók és vagyonok születnek, a divatcégek felfedezik a teenagerkorosztályt, mint a szülők pénztárcájához vezető egyik legkönnyebb utat, és mint hatalmas felvevőpiacot. Akcelerálódik a nemi érés, a szüzesség elvesztése jelentőségét

Az előző részek az 1981/3-4. számban olvashatók. A tanulmány teljes terjedelmében a most megjelent, Gerelyes műveit tartalmazó *Kilenc perc* című gyűjteményes kötetben található. (Szépirodalmi Könyvkiadó)

veszíti, a vegyes osztályok tagjai végigpróbálgatják egymást, a mama tablettáit lopkodva, miközben a szülők a dolog lényegéről már az övéket meghaladó kalandokkal rendelkező gyerekeknek sem mernek beszélni, kirobban a kétes értékű szexuális forradalom. Ami nálunk amatőr lelkesedés volt, kizártság-érzetből eredő betörési kísérlet legfeljebb, az hamarosan „profizmussá nemesül”, véres élet-halál harccá. Könnyüzenci bálványok és bálványutáztatok egymást taposva jönnek és mennek a pódiumokon, szinte már minden évjárat új eszményképet kiált ki magának, egyre vadabbat, egyre keményebbet, egyre inkább az aszfalkultúrára emlékeztetőt, csoporterkölcsökből kinövőt – s lám, a nyolcvanas évekre megjelennek a zugkoncerteken az erőszak jelképei: a náci öltözékek is.

Az Astoria előtt ballagtunk el egyszer Gerelyessel, amikor kolduló cigánycsalád jött szembe velünk. Kéregettek. Ötévesforma kislány lépdelt mögöttük cafrangos rongyokba öltöztetve, de egyenes tartása, büszke kis tekintete elkülönítette őt a többiktől. „Majd te – nézett rá Gerelyes –, te majd megmutatod. Neked már nem lesz ilyen sorsod.” És hitt ebben. Előítéletek nélkül élt, tehát feltételezte ugyanazt másokról is. Vajon mit szólna a főváros falain újabban megjelenő spray-s feliratokhoz: „*Cigánymentes övezet.*” „*Égessétek el őket!*” Árad a seholsincs, sehol sem akar lenni, és újra csak lenézett ifjúság, amely nem tud arról, hogy már minden megtörtént egyszer, nem tudja, hogy minden megtörténhet még egyszer, mert nem tudja, hogy emberi és állati lét között az a kis, laza választóvonal mindig szakadni kész, s hogy a diktatúra is emberibb rendet teremt a fékevesztett anarchiánál.

„És mit fizetnek?” – kérdezte már a hatvanas évek Egyetemi Színpadának egyik csipkelődő produkciója is, amikor magára hagyva találta sorsát az akkori huszonevcesek egy múltó pillanatra közös jelrendszerben gondolkozó nemzedéke, mert kinyújtott kezébe még az annyit ígért stafétabotot sem tette bele senki. Akik átadhatták volna, megteremtett kényelmükből kihajolva, csak annyit mondtak: „*Hiszen mindent megkaptatok.*” „*Ti nem ébeztetek*”, hallottuk, mintha nem mi lettünk volna a háborús évek, a zsiroskenyér-korszak gyerekei. Elindult hát ki-ki valamerre jóllakni, vagy másra is éhesnek maradni, s inkább hozzácdződni a nyomorromantika életformájához. (Ebéd helyett két új könyv, kompromisszumok helyett lemondás.)

Első önálló éveiben Gerelyes Endre is egy szekrénybe tett matracon aludt, huzatos albérletben. De nem ez volt a fontos, nehézségekről is csak humorral illett beszélni, a vándorló közösség elvárásai, az, hogy valahol mégiscsak számítanak rád és meghallgatják mindazokat a gondjaidat, amely sem szüleidet, sem iskoláidat nem érdekelték, hiszen nem személy szerint figyeltek képességeidre, hanem az általános elvárások szűrőjén keresztül. A kérdés mindig az volt: megfelelsz-e ezeknek az elvárásoknak. Így lett a hallgatók középiskolásokból társaik jellemzésében „passzív”, a humorral rendelkezőkből „komolytalan”, és így tovább.

Gerelyes jóscrivel távol maradt ezeknek az éveknél belső fortyogásaitól, bár nem különült el tőlük, mint az „elvárható” lett volna. Hiszen ő már kiválasztott, ő már a pályáján van, mi dolga irodalom alatti és környéki önjelölt féltévhetségekkel. Jött a „mindenkihez leül egy asztalhoz”, „mindenkivel szóbaáll korszak”; – az okosabbak már egyetlen célra összpontosítottak, s úgy ítélték meg, nincs elpazarolnivaló energiájuk, magyarán: nincs többé másokra idejük. Az ifjúság nagy része már szimatolja, hogy a konszolidációt követőleg konformizáló gazdasági reformok következnek. Tömeges a túljelentkezés a

közgazdasági szakokon, elárasztják a felvételi kérelmek a bölcsészkar nyelvi tanszékeit, s ahogy lassanként általánosan is előtérbe kerül az érdek, s az érdekeltség, vele együtt a gazdasági haszon fogalma, megrendülnek azok, akik erkölcsi, etikai magasabbrendűségében vélték felfedezni az itt élhető élet esélyeit.

A szociális olló nyílni kezd, tisztességes úton megszerezhetetlen milliók koncentrálnak egy-egy kézben, s ez már nyílt titok. Legendák keringenek arról, hogy egyes megyei, járási vezetők amolyan kiskirályokká váltak, kiépítve a maguk hierarchikus feudális apparátusát, élve olykor-olykor a „ius amikom kedvem szottyan noctis” jogával is. Ez a nagy reprezentációs ivászatok kora, ilyenkor simán elintézhető minden, nem kell azt a hosszú bürokratikus utat bejárni, ez a másodlagos-harmadlagos társadalmi elosztás korszaka, a fekete fuvaroké, a Patyomkin-üzemké. A hatalom lép, levált, felelősségre von, tiltja a reprezentációt, feliratot ragaszt az autók oldalára, hogy olvasható legyen, milyen célra használják... De mintha még nem kellő eréllyel, maga is bizonytalankodva.

Gerelyes Endre pedig, aki ekkorra amolyan erkölcsösöz szerepbe kerül akaratán kívül (hiszen *etikáról* beszél író-olvasó találkozókön is, s ezt a szót kevesen értik), 1961-ben SZÖVOSZ-ösztöndíjat kap és Baranyi Ferencsel együtt Jánosháza környékén szociográfiai anyagot gyűjt, emberekkel és borpincékkel ismerkednek. (Egyik levelében ujjongó örömmel számol be Editkének arról, hogy egy igazi, régi vágású, „tök reakciós” idős házaspárnál kaptak szállást, akik hajlandónak mutatkoztak feltárni előtte életüket.) 1962-ben belép az MSZMP-be, ugyanebben az évben lesz az Írószövetség és az Irodalmi Alap tagja is. Irigyeinek száma és csodálóinak sleppje egyre nő, s hogy ideig-óráig mégis távoltartsa őket, Gerelyes újra előveszi a gimnáziumi álarcot, a vagány gyerekt, a több menetben vitatkozót, szellemessége olykor gyilkos iróniába hajlik. Legszívesebben a Fiala Művészek Klubjában tanyázik. *Melocco Miklós* mellszobrot készít róla, grafikusok rajzolják meg portréját... Görösebb, felelősebb alkat annál, semhogy ne kellene szembesülnie önmagával. Hiszen látja maga körül az önpusztító sorsokat, a megrekedt tehetségek kényszerűnek előadott tisztes hallgatását. Nem a magukat megváltani képelenek vezére s jelképe akar lenni.

1962 szeptemberében egy év fizetés nélküli szabadságot kér és kap. Fizikai munkásként elszegődik a badacsonytomaji bazaltbányába dolgozni. Vissza, a kétkezi emberek egyértelmű világába. Itthon teljes a megdöbbenés. „A műpokol nem pokol”, hajtogatják a bölcsőbbek. „Kalandvágy, feltűnési viselkedtség, végképp be akar vágódni”, így mások. „Megcsömörlött, kiégett, ennyi volt benne”, legyintenek, akik addig sem tartották valami sokra, s a korszak csinálmányát látták benne. Mi vezeteti végül is ehhez a lépéshez?

„Nemrég szörnyű felfedezésre jutottam – nyilatkozta 1962 márciusában az *Ifjú Kommunista* munkatársának. – Apám vasutas volt, pályamunkás, s kamasz-fejjel minden nyáron munkásokkal együtt dolgoztam. Magamba szívtam minden gondolatukat, égetett engem is a nap, vert az eső. Aztán, amikor már kezdtek megjelenni az első írásaim, megint középük mentem. Nem pályamunkásokhoz, hanem egy mátrai erdőgazdaságba. Bolond fejfel úgy indultam, hogy most majd én, az Író, nagy Í-vel, élményt gyűjtök közöttük! Szörnyű volt a megdöbbenés: én már nem vagyok a régi, s ők sem hiszik el nekem, hogy hozzájuk tartozom. Erővel le kellett vetköznöm felvett »írói allűrjeimet«, szokásaimat, mozgásomat, hogy megint teljes szívvel befogadjanak!”

Ennek akar hát utánajárni? Arra vágyik, hogy ismét befogadják? Hogy ha velük együtt töri a követ, akkor így kiáltanak majd fel: – Ez ám az író! – Vagy azoknak lenne igazuk, akik tudathasadásos állapot kialakulását sejtik ebben a lépésében? Vagy egyszerűen csak arról van szó, hogy nem olyan logika szerint gondolkozik, mint a sima karrieristák legtöbbször. Szüksége van erre az egy évre, végig akarja gondolni meglódult sorsát, és ott kezdi a kőbányában, az egyértelmű, mese nincs fizikai erőfeszítésnél. És hát: „Mindig is vonzódtam a veszélyes helyzetekhez.”

Végül a *Vakáció* című novella születik meg az alig több mint egy hónapos köfjejtői kirándulásból. A sorok között megérezni a felismerést: kátyúba futott a hősi vállalkozás. Munkájukat végző, házukat építgető emberket talált Gerelyes, akik a szemébe nevettek, ha ő a hőst látta meg bennük. Nem volt inyükre. Teszik a dolgukat és kész. A kőbánya munkát ad, ha nehezett is. Czanga, a robbantómester sem hajlandó meglátni önmagában az életét nap mint nap kockára tevő, rettenthetetlen bajnokot. „Hát, más, mint a csillézés – mondja. – Nem nagyon gondolok rá. Ha arra járna az eszem, nem is mernék hozzáfogni.”

Gerelyes (ez alatt a kihagyott tanév alatt) végül is albérletében elbújva, Edítkére támaszkodva megírja második kötetét, a *Töprengés az éjszakáról*, benne a „morbid” írásokkal (*Töprengés az éjszakáról*, *Kések között*) és egy vallomás erejű esszével, az *Így írni*vel, ahol ő veszi bonckés alá saját magát és – újabb ellenségeket szerezve – a vele egyidőben indult pályatársak némelyikét.

1963-ban, az enyhülés egyik első jeleként fiatal művészcsapat jár Olaszországban, köztük Gerelyes Endre is. Még ugyanabban az évben rangos íródelegációval Franciaországba küldik. Olaszország a boldog kitörés-kitárulkozás öröme, amolyan „meghódítjuk Olaszországot” akció. Sok más fiatallal együtt ő is először jár nyugaton.

Franciaország szembesíti önmagával. Ez az út megmérgetés, s az a kultúrpolitika számára is. A disszidensek még disszidensek, és nem „nyugatra szakadtak”, a kölcsönös tolerancia esetleges, nem lehet építeni rá. Gerelyes találkozik egykori gimnáziumi osztálytársával, az akkor már Magyar Műhely címmel lapot szervező Nagy Pállal. Jőmagam beszéltem aztán erről az útról Gerelyes Bandival is, később Nagy Pállal Párizsban, de mindketten kitértek a konkrét válasz elől. Nagy vita lehetett köztük is, talán a fogalmak alapvető tisztázása zajlott, öngigazolásokkal elegyen. Mintha bizonyos fokú tolerancia Nagy Pálék részéről mutatkozott volna inkább, de elképzelhető, hogy ezt az érzést az idő múlása kelti bennem, s éppenhogy fordítva volt. Gerelyes személyében a legfrissebb magyar irodalom ekkor szembesült először a nyugat-európai kultúrfölénnyel. Akkor még, érezhetően, terméktelenül.

Éppen fizetés nélküli szabadságának végét tölti, amikor megkeresi *Vajda László* professzor a szegedi főiskoláról, és felkéri, hogy pályázza meg az intézmény egyik megüresedett adjunktusi állását. Gerelyesnek megint angyala van, hiszen, mint a *Vakáció* bevezető soraiban írja, az általános iskolai tanári pályát már terhesnek, második vonalban levőnek érezte, tartott tőle, hogy tehetsége belefut a pedagógusproblémákba. Megpályázza hát és elnyeri az állást. Így kezdődik el „cigányélet-korszaka”: a hét négy napján itthon, három nap Szegeden. Mindenütt otthon vágyott lenni s most rá kell jönnie: újra nincs sehol sem otthon. De mint minden újrakezdekori, most is nagy tervet forgat fejében: amolyan irodalmi központot akar szervezni Szegedre, a Juhász

Gyula Pedagógiai Főiskola köré. Sorra hívja meg barátait szemináriumot tartani, író-olvasó találkozókra. Tanítványai szeretik, mert fiatal, kamaszos, ért a nyelvükön, tud amolyan irányító primus inter pares lenni közöttük.

Beadott lakásigénylésük alapján, végre szövetkezeti lakáshoz jutnak az épülő lágymányosi lakótelepen. 1964-ben Gábor Andor-díj, két megjelent novelláskötet után. Újra csak pályán tartó, s immár nyugodtabb élet- és munkakörülményeket ígérő tények.

Kitartó hívei támadnak a kritikusok között is: *B. Nagy László, Erki Edit, Farkas László.*

1964-ben Edit, aki francia szakos tanár, Párizsban jár. Bandinak egy rugós bicskát hoz ajándékba. Korábban a többiek Itáliából hoztak haza ilyeneket, feledve, hogy a rugós „csakli” tiltott szerszám nálunk. Bandinak akkor már nem teltt valahogy rá. Most megkapta. Öröme, mint mindig, naiv és kamaszos, úton-útfélen elbűszkélkedik vele. *Fegyvere* van.

Utazik le Szegedre, az állomáson taxiba vágja magát, bemondja szállása címét, s mert hallott az akkoriban elszaporodó taxisrablásokról, clöveszi a kést, megmutatja a sofőrnek, ki is csettinti a pengéjét. „*Mit tenne, ha én most magára fognám ezt, és ezt, meg azt követelném?*” – kérdi nevetve. De a sofőr nem nevet. Nem örül Gerelyes rugós késének. Gázt ad, és a rendőrségre hajt. Ott átadja a felháborodva tiltakozó Gerelyest, mint olyan „egyént”, aki kés-sel támadt rá. A rendőrök sem nevetnek a „tanár úr” tréfáján. Vizsgálat indul. Hiába ismerik már Szegeden, hiába főiskolai tanár, aki talán nem szokott taxisokat fosztogatni, hiába „etikus lény”, mint író, nincs mentség. Az apparátus beindul.

Amikor Gerelyes ezt megtudja, első dolga felmondani tanári állását, hogy legalább a főiskolát ne hozza rossz hírbe. Felmondását minden további nélkül elfogadják.

A vád: fegyveres támadást akart végrehajtani hivatalos személy ellen, aki ezt élete kockáztatásával megakadályozta. Tárgyalás első- és másodfokon, már-már úgy látszik, hogy végül is semmit sem lehet bizonyítani, de hát a rendőrség továbbította az ügyet, az ország közvéleménye fel van háborodva a taxisokat nyom nélkül kifosztó és nem egy esetben meg is gyilkoló bűntettek miatt, ilyen váddal nem lehet szélnek cseszteni senkit sem. Példát kell statuálni, ezzel is megnyugtatta a közvéleményt. S lön. Végeredmény: pénzbüntetés és kényszerelvonó-kúra a Lipótmezőn.

Újra vad legendák kapnak szárnyra, biztosat senki sem tud.

Gerelyes erkölcsi halott.

Arra kényszerül, hogy életében először házaljon: valamiféle álláslehetőséget keres. De mintha sohasem ismerték volna. Az ellendrukkerek újjonganak, a haverok és cimborák zavartan elkerülnek.

Végül (T. D. segítségével) sikerül havi ezerforintos szerződést kapnia az Új Írásnál. Az akkor meghirdetett novellapályázat hatalmas anyagát olvassa. Szerződését negyedévenként újítják meg. De amint átrágtta magát a kézirat-halmon, közlik vele, hogy helyét átadták az Új Írásnál másnak, így nem tudják azt megújítani.

Egy ideig kegyelemkenyéren él az *Esti Hírlap*nál, majd az *Építőelem* című üzemi laphoz kerül. Haláláig ott dolgozik.

És ez már nem a „műpokol”. Most már kétségei támadnak neki magának is, csakugyan benne van-e a ráolvasott, belédiktált démon, tigris, Káin – benne, aki még Ábelnek is játékos, nagyvonalú szeretett volna lenni. Továbbra is

játssza – ha sikerül – az „eh, mindegy, ilyen az élet” vagányát, de már nem tudja leplezni meghasonlottságát. Azok, akik kitarítottak mellette, most féltelni kezdik, vizsgáltják – de köszöni, ebből megint nem kér.

Összeszedi magát, és keményen dolgozik Káin-Ábel ciklusán.

B. Nyári néhány éve még szemére veti, hogy az általa képviselt provincializmus is lehet teljes világ ugyan, de az „atomhalál”-ra nem lehet egy eh-hel legyinteni. Most már rádöbben Gerelyes, hogy az egész emberiség tudathasadásban él. Kínlódik, akárcsak ő, kamasz lélekkel és felnőtt súlyokkal a Káinok vagyunk-e vagy Ábelek kérdéskörével, ráarakódott hazugságok terhe alatt az önpusztító lehetőség Damoklész-kardjával feje fölött, és még mindig sötétben, még mindig félvakon tapogatózva.

1967-ben megjelenik a *Ki vagy te? – Ábel!* című kötete a hiányos, nem befejezett címadó ciklussal és kisebb írások gyűjteményével. Visszhangja alig van.

Ebben a pillanatban úgy látszik: Gerelyes Endre, az az intelligens vadember, akit megették a hittérítő kannibálok.

3.

„Lemondva a királyi trónról, és tudva azt, hogy ezzel a ténnyel milyen néhez helyzet elé állítom részben saját magam, részben a hozzám büszkeséges alattvalókat, csak egyetlen lehetőségem van: ezeket a sokat szidott nőket, akik részben megszülettek, akik részben felneveltek, akik életemben mellettem voltak, kivesszem a kard törvénye alól. Ők éljenek csak tovább. Harcba megyünk most, és senki sem tudhatja, hogy onnan visszatérek-e vagy sem. Ezért hát ők fogadják köszöntésemet, tudják meg, hogy nagyon szerettem őket. Ha visszajövök, ha élve visszakerülök, akkor boldogan ölelem őket magamboz, ha meg nem kerülök vissza, akkor azt is tudják meg, hogy egy játékos, jókedvű és bátor ember halt meg.” (1968 őszén)

Aztán: *„... akik tudják, hogy milyen fájdalommal jár az ideggyulladás, azoknak fölösleges ecsetelni, akik pedig nem tudják, azoknak őszintén kívánom, hogy e téren maradjanak halálukig boldog tudatlanságban. Én sajnos megtudtam, mert mindkét lábamban körülbelül combközépig úgy éreztem, hogy valami disznó, szadista bóbér a csontok és izmok közé paraszt helyezett”* – írja *Változnak az idők* című visszaemlékezés-töredékében. A Honvéd Kórházba kerül. Itt a vizsgálatok során azt is megállapítják, hogy Gerelyes Endrének előrehaladott májzsugora van. Ez a folyamat, mint köztudott, megállítható, de nem gyógyítható.

Harminchárom évesen, felsistergő indulás, igazi és műcsatározások után, híveket és ellenfeleket szereve, három vékony, de sikeres és mindenkit állásfoglalásra készítő kötet után Gerelyes Endre szemben találja magát az igazi ellenféllel, a halállal.

És legyőzi.

A barátja voltam, tudtam, hogy így lesz. Ezért nevettem ott, a kórház lépcsőfordulójából visszanézve rá – huszonhét évesen. Bátorító nevetés volt az, legyőzhetetlennek hitt ifjúságunk nevetése. Gerelyes nem tudhatta, hogy a kávéházakban már temetik, már leírták. Hozzám is azzal szaladt fel Cs. V. fiatal író, hogy: *„Ha még életben akarod látni, menj be hozzám, haldoklik.”*

„Kiültem a folyosóra, cigarettáztam, eljöttek meglátogatni a barátaim, s természetes, hogy jókedvűek, gondtalan fecsegők voltunk valamennyien. Egyet-

len keserű pillanatom akadt: amikor felálltak, hogy elbúcsúzzanak, elkísértem őket a folyosóról nyíló lépcsőbázajtóig. Számomra ez a nyolc-tíz méter a kinok útja volt, mindkét lábam fáj, mintha parázs lenne a bőröm alatt, s hogy a rújuk nebezédő kint enybitsem, s megőrizsem az udvariasság és méltóság látogatását, istenem, hogy megőrizzem a mosolyt az arcomon, belekapaszkodtam a falba. Egyikük rám nézett, s okos, intelligens, vékony arcára óbatatlanul és védtelenül ráköltözött a nevetés. Nevetett rajtam, aki megmarkolta a sima falat, mert támaszra volt szükségem, pontosabban nem is rajtam, hanem az emberi léten, a legyőzhető és oly könnyen megtörhető emberi testen – az ő testen is –, a vak sors e törékeny játékszerén.”

Ma már – negyvenkét évesen – nem nevetnék. Sem bátorítólag, sem kajánul, sem a test esendőségén. Mert „mintha kivégzőosztag előtt állna nemzedékünk. Hallom a dörrenéseket, s látom, hogyan zuhannak a földre fiatalon vagy sudár férfikorukban. Hirtelenjében: Soós Imre, Sarkadi, Váci Mihály, Darázs Endre, Gereelyes, B. Nagy László, Kamondy László, Szabó István, Demény Ottó, Simon István, Latinovits, Szilágyi Domokos, Kondor Béla, Kormos István, Nagy László jut eszembe” – írja *Tóth Bálint* 1980 januárjában. Ami neki nemzedéke, nekem irodalmi fivéreim sora, azoké, akik szerettek és elfogadtak.

Gereelyes akkor legyőzi a halált, s ez már nem megbocsátható. A legtöbben „leírják”, elfordulnak tőle. „Gerelyest nem lehet vállalni” – hallom. Akik szerették és becsülték, érdeklődnek felőle, üzennek, keresik. Jellemző erre a gesztusra *Faragó Vilmos Megidézett novellisták* című írásának néhány sora az *Élet és Irodalomban*: „Kilenc hónappal ezelőtt megrángattam egy harangkötelet: »Baj van a magyar novellával.« (...) Felsoroltam a tüneteket: kevés a jó novella, sok a rossz, kevés az újat hozó novellista, sok az önismétlő. Megkérdeztem: hol vannak a fiatal reménységek? Hol van Gereelyes Endre? Azóta többször elismételte, hogy táviratozni akart a címemre: »Itt vagyok a látgmányosi biztrobán. Ha nem hiszed, győződj meg róla!« Tudtam, hogy ott van.”

Igen, ott, vagy közeli lakásán találkozott barátaival, akik néhanapján félve felkeresték. Miért félve? Egyszerűen azért, hogy az összejövetel ne váljék újra vad italozássá, maradjon meg az okosan és türelemmel szerető Editke mércéi szintjén – meg hát azért is, mert aki akarta, tudhatta, hogy Gereelyes nagyobb lélegzetű munkán dolgozik. Zrínyiről ír.

És csakugyan: mintha jót tett volna Gereelyesnek, hogy eltakarodott feje felől az irodalmi élet habzása, lármája, suttogásai. Sohasem volt nagy véleményrel a dologról: „A *Belvárosi Kávéház nénikéinek és öregurainak délutáni tereferéje, aszkéta szerzetesek lakonikus eszmecseréje az irodalmi élet bangyabolyához képest. Minden szándék és vélemény, minden kimondott vagy leírt szó más akusztikát kap, minden gesztus torzul abban a kiscserkészek játékát idéző riadólánchan, abban a fülbe duruzsoló ájtatosságban, amely szerzetést folyik. Száll az ének szájról szájra... »Mondják, hogy mondta.«” (*Vakáció*)*

Nyilvánvaló: ha ő nem kell, neki miért hiányozzék ez a boszorkánykonyha? S akik – úgymond – csalódtak benne? A „láttuk előre”, „nem ezt vártuk tőle” urak? Joggal mondhatta: ő sohasem kért tőlük semmit. Büszkébb volt annál, semhogy megtegye. Élt a lehetőségeivel, de sorsát irányítani nem nagyon hagyta. Kibukott a neki szánt öntőformából. S hogy lefelé? Ugyan kérem, lent is emberek vannak, sőt... És őt, az író mániaakusan az ember érdekelte. Hogy ez az ember társadalmilag meghatározott? Legyen, ha jellemző rá. Mert hát ebben az időben nagyon mérgesen néztek arra, aki állandónak

fogta fel az emberi természetet, s arról írt, ami „általánosan emberi”. (Ne feledjük: ezekben az években indulnak be néhány nagyvállalat bevonásával a gazdasági reformkísérletek, s ezekből Gerelyes az üzemi lapnál annyit lát meg, hogy a gyár vezetői hatalmas nyereségrészesedést vágnak zsebre, miközben újra az jár pórul, aki az anyagi javakat kétkezi munkájával megtermeli: a munkás. Kiáltani nem kiálthat, mert nincs még fórum, amely hitelt adna szavainak. „Átmeneti korszakban élünk”, hallottuk megannyiszor. Az átmenet ebben a pillanatban úgy nézett ki, hogy a vállalatvezetés izlelgette a szavakat: „anyagi érdekelttség”, „differenciált bérezés”, „részesedni a vállalat hasznából” stb., de ezt egyelőre még csak önmagukra értették, lent, a hatalmon levő munkásosztályban továbbra is az „öntudat csatái” zajlottak.) Mélytengeri áramlatok indulnak el a felszíni mozgások mélyén, Gerelyes figyel, s ha nem is írhat meg mindent azonnal és a riport vagy a szociográfia áttétel nélküli módszerével, figyel, összegez. Vagabund társaság- és irodalomszervező életmódja után végre írói létet él. Töpreng, szemlélődik – eddig csak rövid korszakait lehetett jellemezni ezzel a magatartással.

Maradt, s egyre nőtt azonban egy másik gondja. Családja egyre riasztóbb híreket kapott róla, egyre kevésbé felelt meg az útjára bocsátó otthoni, szűkebb világ elvárásainak. Már nem volt „tanár úr”, bírósági eljárás folyt ellene, legendáinak torzított változatai eljutottak haza is, amolyan soha meg nem térő tékozló fiú lett belőle. Lám, mondhatták, most is a halálán volt, s beteg maradt a májával. Bandi viszont értük aggódik, velük perel újra, mert otthonról sem érkeznek jó hírek. Öccse nem találja a helyét, teng-leng a világban, keményen iszik, a szülők egyre jobban kétségbeesnek, azt érzik, hogy két felnőtt fiuk ellenére támasz nélkül maradtak öregségükre ebben az érthetelen, zaklatott világban.

1967-ben Gerelyes Endre váratlan hírrel lepte meg barátait a Badacsony étteremben. Közölte, hogy telket vesz, és oda majd házat épít. Hívei elszörnyedtek: a telek-kisház világkép a kispolgári erkölcsi fertő netovábbjának számított akkor. Amikor Bandi azt is elárulta, hogy a Zrínyi-könyv honoráriumából pedig egy használt Trabantra spekulál, akkor már mindenki tudta, hogy totális nagy átverésről van szó. A Duna menti Sződligetén azonban akkor már megvették Gerelyesék az akkori árfolyamon is olcsó telket, és Bandi építkezni készült. Talán újra eluralkodik rajta a génjeiben hordott szegényérzet: ő itt vitázik, perel, novellák írásával lopja a napot, éhenkórász világmegváltók tekintik apostoluknak. S hiába törte a követ a Badacsonyban, hiába irtotta az erdőt a Mátrában, hiába nevelt fel évfolyamokat az iskolában, már szembe kellett néznie a halállal, anélkül, hogy felmutatott volna valami kézzel foghatót. Kell, hogy legyen egy sarka a világnak, amelyet ő teremtett a maga képére és hasonlatosságára, olyan erőfeszítésre van szükség immár, amelynek látható eredménye van.

Reméli, hogy ez majd otthoni szájzéknek is megfelel, házépítő törekvése csendesíti majd a családi meg nem értés viharait. Ilyen előzmények után születik meg alábbi levele, amelyet azért is másolok ide, mert egyben Bandi verhetetlenségének és örökös megújulni tudásának fényes bizonyítéka. (Nem sokkal azután írja, hogy kikerült a kórházból.)

„Kedves Anyu, Apu, Öcsi, Nagypapa!

Harmincharmadik évemben járok, eléggé régen nem találkoztunk, úgy érzem, jogom van elmondani, illetve megkérdezni egy pár dolgot. Ti tudjátok a legjobban, hogy én tisztában vagyok azzal, hogy mennyi bánaton, rossz anyagi

belyezeten, rossz éveken mentetek keresztül, és ennek ellenére megálltatók a helyeteket és két gyereket neveltetek föl. Ezek nagy érdemek. Csak tudjátok, észre kéne venni, hogy közben felnőttem én is – Isten a tanúm, akiben egyébként nem hiszek –, hogy nebéz verekedések voltak. Valamiképpen oda jutottam, ahol most vagyok. Mindannyiótokat szelid és tisztességes embernek ismertelek, hiszen soba nem bántottatok, nem vertetek engem. Most azt nem értem, miért távolodunk el egymástól.

Emlékszel-e, Apu, hogy amikor egy novemberi reggelen gyalogoltam be Tarjánba, rövid nadrágom volt, nagyon fájtam, találkoztunk a temető előtt. Te akkor megsimogattad a nyakamat, és azt mondtad, hogy »Kisfiam, én is fázom«. Miért nem álltok mellettünk? Én rátettem az életemnek egy részét arra, hogy nyugalmat és boldogságot teremtsék azok között az emberek között, akiket a legjobban szeretek a világon, és meg fogom teremteni ezt a nyugalmat és boldogságot akkor is, ha Te és Anyósom nem akarjátok.

Azt hiszem, nem vagyok rossz ember, és talán rossz gyerek sem voltam. Ti döntétek most el, hogy viselkedtek, rajtatok is múlik, rengeteg problémánk van, amiben ti nem osztoztatok soba. Én osztozni kívánok a Ti problémáitokban, mivel a Szüleink vagytok. Segíteni akarok Nektek, amennyire tőlem telik.

Világbíró író akarok lenni. Nem tudok belemenni családi vitákba, problémákba, ostobaságokba, mert ez báráltat. Közeledjete Ti, mert higgyétek el, Nektek jó lesz, nekem pedig hasznos.

Tudnotok kell azt, hogy mi ketten olyan »hajtságban« veszünk most részt, hogy felépiüljön az a kis ház, amelyet el sem tudtok képzelni. Editke külön-órákat vállal – naponta 8 órát is tanít –, én másnaponként járok ki Sződligetre, hogy a pénz és az alapozás egyszerre legyen együtt. Sokat ástunk már, málnát, epret, meg egy csomó dolgot már elültettünk. El sem tudjátok képzelni, hogy mit kellett dolgozni eddig – a tavaly nyári kétméteres gaz kiirtásától a mai tarackfű felásásáig, a sóder meg a salak megszerzéséig, és még vár ránk a kút kipucolása is. A betontető szerkezet kivételével MINDEN anyag megvan – most április második felében elkezdjük építeni ezt a házat. Nagyon kérelek Benneteket, ha tudtok, akkor feltétlen gyertek segíteni, mert azt szeretném, ha a Ti kezetek nyoma is benne lenne ebben a telekben és a házban. Szeretném Nektek megmutatni, hogy milyen szép a Duna, és azt szeretném, hogy ha nyaranta ott pihennétek egy-két hetet, úgy éreznétek, hogy otthon vagytok. Képzeljétek, vannak ásóink, meg lapátunk, meg gereblyénk, holnap fogunk meszet oltani. Ha van időtök és energiátok, hogy április végén vagy májusban gyertek nekünk segíteni, írjatok. (...) Bandi.”

Gerelyes sátrat ver a telken, és elkezdődik a nagy építkezés. A családi segítség végül is szórványos, majd elmarad. Mégis ezek Gerelyes legfelhőtlenebb napjai. Tekintete újra sugárik a fényképeken, szerszámaival, téglarakásai mögé állva fotóztatja magát, s közben írja a kis ház történetét, heroikus erőfeszítésé magyítva az építkezés buktatóit, tragédiák lehetséges bekövetkeztét látva meg a sóderszállító autó szélvédőjére felpattanó kavicsban, a gerendák beemelésénél... Végül is elkészül a kis ház és a Kis Ház ciklus is. Érzésem szerint laza bemelegítő mozgások ezek az írások a nagy téli munkálatokhoz, a Zrínyi-dramához, regényhez.

Időnként be-bejár az Írószövetség vitáira, egyszer fel is szólal. Megjegyeztem ezt a felszólalását, mert ő volt az egyetlen, aki írói terveiről szólt. A Zrínyi-könyv megírásának ábrázolási gondjairól kezdett beszélni, s hogy mennyire elfeledve, homályban tartjuk ezt a nagy alkotót, akiben ő elődjét fedezte

fel, a harcos helytállás nagy tudóját... Mondta volna, de leintették: ez nem ide tartozik most. Volt, aki nevetett. S ez nem bátorító nevetés volt. Bandi megértette a helyzetet, megköszönte a türelmet, és leült. Aztán a szünetben hazament. Nem állt szóba senkivel sem. Ment vissza Zrínyihez és a kis házhoz.

1971. június 7-én kislánya született, kis Editke. Családja volt immár. S a kislány szép, egészséges. Tudtam, hogy fél a gyerektől. Kezdetben azzal magyarázgatta, hogy írónak nem lenne szabad gyerekeket nemzenie, mert az apa írói nagysága majd életre szóló kisebbségi érzést ültet el az utódokban. De valahogy nem hallatszott hitelesnek és meggyőzőnek ez az érvelés, éppen Banditól. Valójában családi vonalon öröklődő génhibától félt, hátha tigriseit is tovább adja, s övéhez hasonló, szorongásos vergődéscskebe kényszerített gyerekek veszik majd körül, akik hiába várják majd tőle a megváltó feloldozást.

Aggodalmi most egycsapásra elmúltak. S hogy mennyire így van, mi sem mutatja jobban annál, hogy félretéve összes addigi vívódásait, két hónap alatt megírja az *Isten veled, Lancelot!*-ot. Addigi énjének terheit ledobja, mint egy használt kabátot, rálát önmagára. Meztelen, de nem kard nélküli állapot. Az a Gereelyes Endre, aki a Lancelotot írja, már nem maga Lancelot. Aki addig volt, míg kislánya meg nem született, az a naiv, a világ skizofréniáját is magába rokonító lélek, az Lancelot-Gereelyes. Valójában népmesei hős (hiába a kelta mondavilág), amolyan legkisebb fiú ő, aki elindul a királylány kedvéért, hogy legyőzze a sárkányt. Én torzulnék? – kiáltja a regény. – Azok torzak, akik játszanak velem, akik görcsökbe kergetnek, akik élvezboncolást végeznek rajtam, akik az agyamban matatnak, mielőtt eldöntik, hogy vállon veregethetnek-e vagy sem. Lancelot esetében ezt a lényegyet mondhatjuk most már többes szám első személyében is. A regény legfontosabb felismerése és példázata: ha a forradalom jogos, akkor etikusnak és tisztának kell lennie, vagy pedig nincs *egyetlen* forradalom, hiszen a hatalom újra és újra deformálódik, s ortodoxsá válik saját konszolidációjában. Csak az etikus tisztaságú forradalmak – és forradalmárok – sorozata tisztogathatja, miközben egyre felkészültebb Lancelotoknak kell jönniük ahhoz, hogy az a bizonyos „szervileg ép erkölcsű ember” eszmény maradhasson.

„... igaz, hogy a Sárkány, akit Lancelot megkeresett, s akivel megvívott, s akit – kölcsönösen egymás veszét okozva – legyőzött, elpusztult ugyan, de nem ő volt e bestiális fajzat egyetlen képviselője. S én személy és hely szerint is tudom, hol élnek és uralkodnak még ma is ezek a Sárkányok. Elpusztításuk azonban nem az én dolgom immár, hiszen az, akivé az évek során váltam, boldogan és habozás nélkül csatlakozna egy újabb küzdelembe, de e harc megindításához MINDIG LANCELOT kell! S most nem látom Lancelotot.

Visszatérve még a Sárkány avagy a Sárkányok természetrajzához, s batalmuk természetének ismertetéséhez, említettem már, hogy általában sokáig ülnek bitorolt trónjukon. Két ok miatt. Minden egyes esetben valamely hatalmas gondolatra, avagy egy hatalmas ösre hivatkoznak, s állításuk szerint e hatalmas gondolat vagy ös emléket ők, és csakis egyedül ők őrzik méltóképpen. Ez az aljas ostobaság egyetlen pillanat alatt átléphető és letaposható, hogyha...

Rengeteg „hogyba” sorakozik itt fel. Csakis akkor és az ismeri fel, aki a gyűlöletnek a szép, az emberhez egyedül méltó magas és szentséges változatát ismeri, aki alku nélkül követeli a szabadságot, aki nevet a pénz és a penge másokat gúzsba kötő hatalmasságán, és szabadságának biztosítékát a többiek szabadságában látja, aki a balátnak csak méltatlan formájától retteg, aki kép-

telen élni az igazságos küzdelem ténye és folyamata nélkül, aki csupáncsak attól fél, hogy tudtán vagy akarátán kívül, valami aljasságot segít vagy követ el; aki lelkében olyan romlatlan, bátor és vidám, mint az a férfi volt, akit ma Lancelotnak nevezünk."

PéNZ és penge között élünk azóta is. Gerelyes Endre ismerte az embert, de nem ismerte fel lehetőségeinek határait. Az új Lancelot, akit várt, s aki ő lehetett volna, ha még egy élete van még (vagy már) nem e világra való alkat. A totális fegyverkezés atomkorszakával, az emberi méltóság és értékrend elvesztésével Gerelyes nem tudott volna mit kezdeni.

A küzdő ember erkölcsiségét hagyta ránk, azt az intést, hogy a harc nem lehet soha emberhez méltatlan. S a reményt, hogy egy jobb korszak egészségesebb gondolkodású ifjúsága rátalál majd benne egyik példaképére.

A kis ház mellé még egy sufnit kívánt húzni, hogy a szerszámoknak, barkácsműhelynek külön helye lehessen. Teherautóval szállították ki ehhez a prespánlemezeket. Ment Editke is a kétéves Kisedittel, de vele már szombaton haza kellett érni Lágymányosra. Bandi maradt, hogy elrendezgesse a dolgokat, aztán a vasárnap esti vonattal hazautazott. Fáradt volt a rakodástól, hajlamos volt arra, hogy megerőltesse magát. Előző nap néhány üveg sört megivott a szállítókkal, aznap talán, ha egy-két fröccsöt, hamisnak kell mondanunk tehát a legendát, miszerint „részegen elaludt” útközben. De elaludt, s nem vette észre, hogy a szerelvény már bent áll a Nyugatiban. Amikor felriadt, már üres volt a kocsí. Leszállt, és akkor a kalauz, vagy valaki, akinek az volt a dolga, hogy becsapkodja a nyitva hagyott ajtókat, rávágta azt az éppen lelépni készülő Gerelyesre. Ilyenkor a küszöb, amely nyitott állapotban lépcsőfokként szolgál, előbbre csúszik, s együtt záródik a vonatajtóval. Gerelyes hátbatalálva bukott ki az ajtónyíláson, fejével a peron kövezetére. Eszméletét veszítette. Kihívták a mentőket, bevitték a Szobi utcai baleseti kórházba, ott elsősegélyt kaptott. Az éjjelt bent töltötte, aztán saját felelősségére hazaengedték, bekötött fejével. Másnap rosszul érezte magát, hányingereket, időnkénti zavarosan beszélt. Aznap K. úr, akihez Edit elmegy, s aki az újságírók ottani körzeti orvosa, nem hajlandó megnézni. Már nem ér rá, majd ünnep (április 4.) után. Minden könyörgés és orvosi etikára történő hivatkozás hiábavaló, K. úrnak már programja lehet. Negyedikén szaporodnak a rosszul érzések, Bandi félrebeszél. Ötödikén visszavillamosoznak a Szobi utcába, ahol agyröntgent csinálnak. Látszatagyröntgent. Ugyanis áramszünet van, nincs feszültség a gépben. Ezt ott Edit füle hallatára meg is tárgyalják, ahogy azt is, hogy „azért meg lehet próbálni”. Látszatagyröntgen készül tehát, s ez természetesen negatív. Orvos is kérdegetti Gerelyest (hányadika van? stb.), ő mindenre szépen megfelel. Az orvos megnyugtató válaszában lényege: sok ilyen esettel találkozott már, menjenek szépen haza, majd kialszsa az enyhe agyrázkódást.

Ötödikén este írja le Gerelyes Endre életének utolsó néhány sorát a Zrínyikönyv (Jó sors...) végére: „Az idegkimerültség vagy idegösszeroppanás nem jár szükségszerűen együtt a fizikai elgyengüléssel. Zrínyi pedig, aki ifjú korában és férfikorában is lóhoz, barchoz, kardhoz szokott, aligba merült ki annyira, hogy egy nyavalyás vaddisznó megölhesse! Azt hiszem, elege volt mindenből (családi viszályok, politika stb.). Harcra született, és mert nem engedték barcolni úgy, ahogy ő akart, és – a történelem igazolja, hogy igaz is volt – más út számára nem kínálkozott. Valószínű, hogy nem adta meg magát a vadkannak, de az is valószínű, hogy nem küzdött eléggé intenzíven.

– Mindegy – mondotta magában – vagy itt végzem, vagy megőrülök.

Az előbbi választotta.

1664. november tizennyolcadikán erőszakos halált halt.”

1973. április hatodikán Gerelyes Endre halt erőszakos halált a műtőasztalon. Azzal a vérömlennyel, amit akkor végre megpróbáltak műtéttel leszívni agyáról, öt napon át senki sem foglalkozott komolyan. A baleseti statisztikával annál inkább: három hetes (utólagos) vizsgálat kellett ahhoz, hogy a Nyugati pályaudvari balesetnek írásban nyoma se maradjon. A leendő hullát dobálta tehát egyik orvos a másikhoz a fals, negatív agyröntgennel, nehogy végül az ő nyakukon maradjon. Itt se feledjük megemlíteni: Gerelyes Endre etikus lény volt.

Néma temetése volt. Sokan tartottak önvizsgálatot.

Magam is.

Az *Isten veled, Lancelot!*, majd műveinek *Tigris* címmel kiadott válogatott gyűjteménye után még megjelentek róla méltató írások neves kritikusok, pályatársak tollából.

Aztán?

„Néhány esetben olyan légszomjhoz vezet a sztárolás, majd a sztár cím hirtelen megvonása, hogy a művész valóban megbicsaklik és emberileg nem bírja tovább anélkül, hogy tehetése elpárolgott volna. Réges-régről feldereng bennem például Gerelyes Endre neve, akít nem utolsósorban ez a hirtelen fel-dobottság, majd az ugyancsak hirtelen rászakadt vákuum vezetett belső törés-bez.” (ALMÁSI MIKLÓS, 1977)

„Megszakadt életművébe azonban egy egész emberi élet drámaiságát tudta belezsúfolni, meglebet, félig-meddig tudtán és akaratán kívül. Mert tudatosan Gerelyes csak saját emberi drámáját, a küzdő ember elmagányosodásának történetét élte át. Ennek izzása sugárzott át írásaiba, s teremtette meg azt a rejtett, ám a múltó idővel egyre inkább föltárulkozó összefüggést, amely életművének tartást, maradandó értéket és lezártágot kölcsönöz.” (Jubász Mária, 1983)

„GERELYES ENDRE (1935–1973) a budapesti egyetem bölcsészkarán tanult, tanárként, majd mint a szegedi tanárképző főiskola előadója dolgozott. *KÖVEK KÖZÖTT* (1961), *TÖPRENGÉS AZ ÉJSZAKARÓL* (1963) és *KI VAGY TE? – ÁBEL!* (1967) című elbeszélésköteteiben az egyetemi előadó-termékből frissen kikerült értelmiségiek világgképének alakulását kísérte nyomon. A bagyományosabb valóságábrázolástól baladt a példázatosabb fogalmazásig. *ISTEN VELED, LANCELOT!* (1973) című regényében ősi kelta mondát dolgoz fel. *Válogatott művei TIGRIS* (1975) címen jelentek meg.” (Pomogáts Béla: *Az újabb magyar irodalom*, 1982)

Ennyi történt volna?

„Kitaláltam és Pándinak elmondtam egy kb. 5–6 flekkes novellát, nagyon örült, és ultimátumot adott, hogy oda vigyem. Az lesz a címe: „Meddig érdemes élni?” Én magamban – volt rá időm – úgy oldottam meg ezt a kérdést, hogy ez a tény nem az évek számától függ, hanem három dologtól. Addig, amíg az ember élettársának nemcsak a szánakozó szeretetét, hanem a megbecsülését is tudja tartani, addig, amíg vannak olyan eszményei, amelyekét valóban érdemes élni, és amíg – bármilyen módon – másokat segíteni tud.” (Gerelyes Endre, 1970. levélrészlet)

Vége

E számunk szerzői

Bálványos Huba grafikus (Bp.); *Bényei József* költő (Debrecen); *dr. Botlik József* irodalomtörténész (Tatabánya); *Csepeli Szabó Béla* költő (Bp.); *Dienes Eszter* költő (Törökszentmiklós); *Endrődi Szabó Ernő* költő (Bp.); *Kautzky Norbert* költő (Bp.); *Kollár József* költő (Romhány); *Kurucz Gyula* író (Bp.); *Lőrinczy István* költő (Salgótarján); *Magyar József* költő (Nyírbátor); *dr. Romsics Ignác* tudományos munkatárs (Göd); *Simonffy András* író (Duka); *Szepesi József* költő (Salgótarján); *Zalán Tibor* költő, a Kortárs rovatvezetője (Bp.).

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Dr. Horváth István

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Csik Pál

Dr. Fancsik János

Füzesi István

Németh János István

Dr. Szabó Károly

Dr. Tamáskovics Nándor

Tóth Elemér

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Dr. Bacskó Piroska (cikk, tanulmány)

Kojnok Nándor (szépirodalom)

Dr. Praznovszky Mihály (hagyomány)

Czinke Ferenc (művészet)

Pál József szerkesztő (kritika)

Főszerkesztő: **BARANYI FERENC**

A Nógrád Megyei Tanács VB művelődési osztályának lapja.

Főszerkesztő: BARANYI FERENC. Szerkesztőség: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Telefon: 14-386.

Kiadja: a Nógrád Megyei Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: *Bálint Tamás* igazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely, hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér I. - 1900 - közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Egyes szám ára 16 Ft, előfizetési díj fél évre 48 Ft, egy évre 96 Ft. Megjelenik kéthavonta. *Kéziratokat és rajzokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.*

ISSN: 0555-8867.

Index: 25-925.

Készült a Nógrád Megyei Nyomdaipari Vállalat salgótarjáni telephelyén, 5,6 (A/5) lvs terjedelemben. F. v.: *Kelemen Gábor* igazgató. 85.41063 N. S.

Ára: 16,- Ft

PALÓCFÖLD
